

NORGES HØYESTERETT

Den 3. desember 2010 avsa Høyesterett dom i

HR-2010-02058-A, (sak nr. 2010/1159), straffesak, anke over dom,

A

(advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(sjefen for Spesialenheten for politisaker,
Jan Egil Presthus)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Coward**: Saken gjelder spørsmålet om en politiadvokat kan straffes for brudd på taushetsplikten etter straffeloven § 121.
- (2) Spesialenheten for politisaker ga 21. april 2009 A forelegg for overtredelse av straffeloven § 121 første ledd. Grunnlaget var angitt slik:

”En gang i tidsrommet mellom 1. mars 2008 og 1. april 2008 på politihuset i X oppga hun til B at det i sammenheng med etterforskning av straffesak mot hans barnebarn C hadde framkommet opplysninger om at barnebarnet hadde vært påvirket av virkestoffet i hasjisj.”
- (3) A vedtok ikke forelegget, og saken ble sendt Haugaland tingrett til behandling, slik at forelegget trådte i stedet for tiltalebeslutning. Ved tingrettens dom 27. oktober 2009 ble A frifunnet. Retten fant det bevist at C hadde gitt samtykke til at bestefaren opptrådte som representant for ham, og at det derfor forelå unntak fra taushetsplikten, se

straffeprosessloven § 61c nr. 1. Domsslutningen lyder slik:

”A, født 15.05.1946, frifinnes.”

- (4) Spesialenheten for politisaker anket til Gulating lagmannsrett over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet og lovanvendelsen. I sin dom 29. juni 2010 fant lagmannsretten A skyldig i brudd på taushetsplikten, under dissens 5–2, og satte straffen til en bot på 6 000 kroner. Domsslutningen lyder slik:
- ”1. A, f. 15.05.1946, dømmes for overtredelse av straffeloven § 121 første ledd til straff av bot kr 6.000 – kronersekstusen –, subsidiært fengsel i 10 – ti – dager.**
- 2. Saksomkostninger idømmes ikke.”**
- (5) Flertallet i lagmannsretten mente at det ikke forelå samtykke eller representasjonsoppdrag som tilsa at A uten å komme i strid med taushetsplikten kunne gi B opplysninger om barnebarnets hasjbruk. Flertallet mente videre at det måtte bebreides A som grovt uaktsomt at hun brøt taushetsplikten. De to meddommerne som stemte for å forkaste anken, mente at regelen om at rimelig tvil skal komme den tiltalte til gode, måtte føre til at man ikke kunne se bort fra at det var gitt samtykke eller representasjonsoppdrag til bestefaren, slik at det ikke forelå noen overtredelse av straffeloven § 121.
- (6) A har anket til Høyesterett over lagmannsrettens lovanvendelse. Hun anfører at det ikke foreligger brudd på taushetsplikten, og at det heller ikke foreligger grov uaktsomhet. Subsidiært har hun anket over saksbehandlingen – mangelfulle domsgrunner.
- (7) *Jeg er kommet til at anken må føre frem.*
- (8) Straffeloven § 121 første ledd setter straff for ”[d]en som forsettlig eller grovt uaktsomt krenker taushetsplikt som i henhold til lovbestemmelse eller gyldig instruks følger av hans tjeneste eller arbeid for statlig eller kommunalt organ”.
- (9) A er som nevnt politiadvokat, og for henne gjelder da taushetspliktreglene for ansatte i politi og påtalemyndighet i straffeprosessloven §§ 61a flg. Utgangspunktet etter § 61a er at hun har taushetsplikt blant annet for det hun i straffesaker får vite om ”noens personlige forhold”. Det er på det rene at hun ga B slike opplysninger om Cs hasjbruk som er beskrevet i forelegget, og det er ikke tvilsomt at opplysningene er omfattet av taushetsplikten etter § 61a.
- (10) I straffeprosessloven §§ 61b og 61c er det imidlertid gjort en rekke unntak fra taushetsplikten. De unntakene som har vært sentrale i behandlingen i tingretten og lagmannsretten, er bestemmelsene i § 61b nr. 1 – ”at opplysninger gjøres kjent for andre i den utstrekning de som har krav på taushet samtykker” og § 61c nr. 1 – ”at opplysningene i en sak gjøres kjent for sakens parter, ...eller deres representanter ...”.
- (11) Opplysningene om Cs hasjbruk var kommet frem i rettsmøte og kjennelse om beslag av førerkortet hans. I kjennelsen var det funnet overveiende sannsynlig at han hadde kjørt bil mens han var påvirket av hasj. Bestefaren, som er kjørelærer, visste ikke om at barnebarnet hadde brukt hasj, og undret seg over førerkortbeslaget. C ønsket ikke at bestefaren skulle få kjennskap til hasjbruken, og svarte noe unnvikende på spørsmål fra ham.

- (12) For vurderingen av om A kan straffes for brudd på taushetsplikten, er det for det første spørsmål om C må anses å ha gitt samtykke til at bestefaren fikk opplysningene fra hans straffesak, eventuelt å ha gitt bestefaren i oppdrag å representere ham overfor politiet. For det andre er det spørsmål om det kan bebreides A som grovt uaktsomt hvis hun har tatt feil i det første spørsmålet. Jeg nevner at selv om det i prinsippet er to forskjellige spørsmål, glir de i noen grad over i hverandre; uklarhet om hvorvidt det foreligger samtykke eller liknende, kan ha betydning ved skyldvurderingen.
- (13) Lagmannsrettens beskrivelse av hva A, C og B har fortalt av betydning for disse spørsmålene, viser et nokså uklart bilde:

”Tiltalte forklarte i retten at hun i samtalen med B først ga uttrykk for [at] hun ikke kunne gi nærmere opplysninger på grunn av taushetsplikten. I løpet av samtalen fortalte B nærmere om sin rolle i forhold til barnebarnet. Tiltalte fant ikke grunn til å tvile på at han var den han ga seg ut for å være. Han kjente til nærmere enkeltheter knyttet til utforkjøringen. B fortalte på tiltaltes spørsmål at han hadde snakket med C og at han møtte for ham for å undersøke saken. Dette gjentok B på tiltaltes spørsmål senere i samtalen. Tiltalte fant ikke grunn til å tvile på dette og spurte ikke etter noen skriftlig fullmakt. B argumenterte mot det langvarige beslaget av førerkortet, og tiltalte forsto at han ikke kjente hele saken. Hun fortalte derfor om resultatet av blodprøven og om en klinisk undersøkelse som konkluderte med at det var overveiende sannsynlig at C var påvirket under kjøringen. Hun forklarte at dette var grunnen til at førerkortet fortsatt ble holdt beslaglagt.

Vitnet B har forklart at det etter samtale med C var enighet om at B skulle snakke med den i politiet som hadde ansvar for saken. B husket svært lite fra samtalen med tiltalte. For lagmannsretten har han forklart at han ikke hadde fått noen fullmakt eller noe samtykke fra C, og at han gikk på eget initiativ. Han oppfattet det likevel slik at han opptrådte dels på vegne av barnebarnet og dels på egne vegne. Han forklarte at han var nysgjerrig. I sin forklaring for Spesialenheten for politisaker i august 2008 sa han at tiltalte hadde gitt uttrykk for at hun ikke kunne gi personlige opplysninger om C til andre, men han husket ikke om de hadde snakket om at han møtte på vegne av C.

Vitnet C har forklart at han var sikker på at politiet på grunn av taushetsplikten ikke ville si noe om hasjbruken uten at bestefaren la frem en skriftlig fullmakt, og han sa derfor ”javel” eller lignende da B tilbød seg å kontakte politiet. B brakte opplysningene fra tiltalte til Cs mor, som ga dem videre til C. C reagerte kraftig på at politiet hadde brutt taushetsplikten og anmeldte tiltalte 17.07.2008.”

- (14) Lagmannsrettens flertall kom, som nevnt tidligere, til at det ikke forelå slikt samtykke eller representasjonsoppdrag fra C som ga A rett til å gi opplysningene til bestefaren. Jeg er tilbøyelig til å være enig i at dette er en riktig rettslig vurdering av det faktum som lagmannsretten har funnet bevist. Det gjelder riktignok ingen formkrav for samtykket – for eksempel noe krav om skriftlighet, slik C la til grunn. Jeg viser her til Myhrer, Personvern og samfunnsansvar side 217 med henvisninger til forarbeidene og til Bjerke og Keiserud, Straffeprosessloven, Kommentartutgave, 3. utg. side 255. Men formen er likevel ikke uten interesse. Bjerke og Keiserud gir uttrykk for at ”en forsvarlig behandling av samtykkespørsmålet tilsier normalt skriftlighet”, og uttaler videre:

”En slik samtykkeerklæring bør som hovedregel inneholde opplysninger om hvem som har gitt samtykket, hvilke opplysninger det omfatter, til hvilke mottakere og til hvilket formål det er gitt.”

- (15) Myhrer uttaler:

”Samtykket gir uttrykk for i hvilken utstrekning den berettigede ønsker eller anser seg å ha behov for vern, og er således en konkret flytting av verneområdets grenser. Angivelse av hvor den nye grense går, følger av samtykkets innhold. Formen samtykket er avgitt i, øver selvsagt en betydelig innflytelse på hvor sikkert denne grense kan fastlegges.”

- (16) Jo mer sensitive opplysningene er, jo viktigere må det etter min mening være at det fremtrer klart at det er gitt et gyldig samtykke, eventuelt et representasjonsoppdrag som omfatter rett til tilgang også til sensitive opplysninger. I vår sak var opplysningene om Cs hasjbruk åpenbart noe det kunne være viktig for ham å holde skjult fra bestefaren; opplysningene gjelder et forhold der det kan være store holdningsforskjeller mellom generasjonene. Og det som er forklart om møtet mellom B og A, gir ikke inntrykk av noe klart samtykke fra barnebarnet til at politiet kunne gi bestefaren ellers taushetspliktbelagte opplysninger, og i tilfelle i hvilken utstrekning. For meg er det imidlertid ikke strengt nødvendig å ta stilling til om det objektivt sett forelå et samtykke/representasjonsoppdrag fra C som gjorde at A uten hinder av taushetsplikt kunne gi opplysningene til bestefaren.
- (17) Jeg mener nemlig at skyldkravet – det aktuelle er kravet om grov uaktsomhet – uansett ikke er oppfylt ved at A her bygde på at det forelå samtykke/representasjonsoppdrag. Etter min mening burde hun riktignok ha undersøkt nærmere om C virkelig hadde ment å gi bestefaren adgang til opplysningene i saken. Opplysningene om hasjbruk var som nevnt ømfintlige, og A var ikke under noe tidspress; hun kunne for eksempel bedt B komme tilbake med en klar fullmakt.
- (18) Men selv om man kan kritisere måten hun forholdt seg på, er det ikke det samme som at handlemåten er straffbar. I kravet til grov uaktsomhet ligger at ”det må foreligge en kvalifisert klanderverdig opptreden som foranlediger sterke bebreidelser for mangel på aktsomhet”, se blant annet Rt. 1970 side 1235. En slik karakteristikk av As handlemåte kan jeg, ut fra det temmelig uklare bildet i saken, ikke se er riktig. Jeg mener derfor at hun må frifinnes fordi det ikke kan anses som grovt uaktsomt av henne å bygge på at taushetsplikten var falt bort på grunn av samtykke/representasjonsoppdrag fra C.
- (19) Jeg nevner at saken kunne reise interessante spørsmål om andre unntak fra taushetsplikten, særlig hva som nærmere ligger i unntaket i straffeprosessloven § 61b nr. 3 – ”at opplysningene brukes når ingen berettiget interesse tilsier at de holdes hemmelig, for eksempel når de er alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelig andre steder”. Men dette spørsmålet har ikke stått sentralt for de tidligere instansene, og ut fra min konklusjon foran ser heller ikke jeg grunn til å gå inn på det.
- (20) Jeg stemmer etter dette for denne

D O M :

A frifinnes.

- (21) Dommer **Webster:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (22) Kst. dommer **Sandberg:** Likeså.
- (23) Dommer **Normann:** Likeså.
- (24) Dommer **Gjølstad:** Likeså.
- (25) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

A frifinnes.

Riktig utskrift bekreftes: